

Gastvrij, binnen de grenzen?

Gastvrij: we willen het wel graag zijn, in Nederland en ook zeker in onze kille. Maar in de praktijk is het knap lastig, weet Ohad Topper, voormalig voorzitter van LJG Den Haag en directeur van Nidos, een jeugdbeschermingsorganisatie. Een gesprek over welkom heten, dilemma's en hardnekkige vooroordelen.

De foto van de peuter die aanspoelde op het strand van Bodrum maakte zes jaar geleden de situatie van veel vluchtelingen schrijnend zichtbaar, net als de overvolle kampen in Moria. Maar mensen vergeten snel, zeker wanneer weer nieuwe cijfers van de vluchtelingenstroom in de media verschijnen, weet Ohad Topper. De politieke wind is al jarenlang niet gunstig: "Zo'n honderdvijftig gemeenten in Nederland vroegen het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) in een petitie om slechts honderd kinderen uit Griekenland te halen, en daarvan is maar een handjevol kinderen gekomen." Zijn jeugdbeschermingsorganisatie Nidos heeft de wettelijke voogdij over Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers. Nidos regelt begeleiding, bescherming, zorg en onderwijs. "Het aantal jongeren dat per jaar binnen komt ligt rond de 1300 maar we begeleiden er rond de 3000. Elk kind moet onder het gezag staan van een volwassene en dat zijn wij voor deze kinderen die zonder ouders naar Nederland komen. Nidos zorgt ervoor dat zij een zorgvuldige procedure krijgen, bescherming en begeleiding totdat ze 18 jaar zijn of eerder, als de IND besluit dat ze terug moeten keren." Er zijn verschillende soorten opvang voor deze jongeren, waarvan opvang in gezinnen de belangrijkste is. "Cultuurgezinnen", verduidelijkt hij. "We willen de kinderen opvangen

tekst
Hester Stein
foto
Claudia Kamergorodski

'Het meemaken van een traumatische gebeurtenis maakt kinderen niet direct getraumatiseerd.'

binnen hun eigen 'kleuren en geuren'. Je zou kunnen zeggen dat het slecht is voor de integratie, want dan spreken ze de taal niet et cetera. Niets is minder waar, want alle onderzoeken van de afgelopen twintig jaar tonen aan dat opvang van kinderen in een vertrouwde context hun zoveel veiligheid geeft, waardoor ze de buitenwereld beter durven te ontdekken zoals de taal beter leren en openstaan voor een andere cultuur." We steken nogal wat uren in het bezoeken van culturele instellingen en moskeeën om nieuwe gezinnen uit bepaalde culturen te werven, van Somaliërs, Eritreeërs, Afghanen tot Noord-Afrikanen.

"Maar het is niet eenvoudig om gezinnen te vinden die hun deuren openen voor anderen kinderen. De meeste jongeren komen uit een wij-cultuur waar ooms, tantes en burens voor elkaars kinderen zorgen. Maar anderen kinderen opvoeden is taboe. Je weet immers niet wat de ouders daarvan vinden, die tenslotte ook nog ergens leven. Wat gebeurt er als de ouders later hier komen en die opvoeding niet goedkeuren? Omdat veel mogelijke opvanggezinnen daarmee zitten", vervolgt Ohad, proberen onze jeugdbeschermers, zodra een kind in Ter Apel aankomt, in contact te komen met de ouders. Soms betekent het dat ze zes uur aan de telefoon hangen omdat ze worden doorverwezen via zes andere mensen om dan uiteindelijk tegen de ouders te kunnen zeggen: 'Uw kind is hier veilig aangekomen en kunnen we met u contact houden?' Want in de basis blijven de ouders de baas. Zij blijven verantwoordelijk. Dat inzicht hebben we pas een paar jaar. Daarvoor deden we dat niet."

Waarvoor wil je dan contact houden?

"Als er moeilijke besluiten moeten worden genomen over de kinderen, dan proberen we -waar het kan- de ouders erbij te betrekken. Het opvanggezin zorgt in de opvoeding voornamelijk voor warmte en liefde. En vanzelfsprekend voor bed, bad en brood."

Werk het?

“Het concept werkt uitstekend. Dat wil niet zeggen dat alle matches goed zijn, er zijn situaties waar het misloopt. Maar er zitten nu ruim 1800 jongeren in deze cultuurgezinnen. Dat is een enorm aantal.”

Stel dat jezelf contact met de ouders zou hebben, heb je dan niet de neiging om te vragen: ‘Kunt u uw kind niet terughalen, want het mist u zo erg?’

“Bijna dagelijks moet ik zulke opmerkingen bestrijden. Dan hoor ik ‘dat het toch bezopen is dat ouders een kind van zeven of twaalf jaar alleen naar Nederland sturen’. Maar zo’n opmerking kun je doen vanuit de veilige positie die je hier hebt. Als er ineens Duitse soldaten door de straat marcheren en ze vermoorden mensen van je eigen soort, dan weet ik niet of ik mijn kind niet weg zou sturen. We hebben inmiddels geleerd dat de situatie waar onze jongeren vandaan komen soms zo heftig is, dat ik er mij alles bij kan voorstellen.”

Komt elk kind uit een oorlogssituatie?

“Natuurlijk zijn er ook economische vluchtelingen. We zijn niet naïef. We weten wel wie onze jongeren zijn. Soms worden we belazerd. Dat bespreken we ook met hen. Bovendien doorlopen alle jongeren die naar Nederland komen een procedure bij de IND. Wie geen recht op bescherming heeft, krijgt geen verblijfsvergunning en moet terug naar het land van herkomst.”

Om alleen zonder ouders weg te moeten lijkt me behoorlijk beschadigend.

“Dat is een aanname, maar die klopt in de praktijk niet helemaal. Het zijn heftige verhalen van de kinderen die bijvoorbeeld vanuit Syrië of andere landen naar Nederland komen. Ze maken heel veel mee. Maar we hebben in de loop der jaren geleerd dat kinderen een enorme veerkracht en overlevingskracht hebben. Het meemaken van een traumatische gebeurtenis maakt kinderen niet direct getraumatiseerd en hoeft hun functioneren niet in de weg te staan. We zien het ook binnen de joodse bevolking. Er zijn genoeg voorbeelden van mensen van wie je zou kunnen denken dat ze getraumatiseerd zijn en daar last van hebben, maar wél goed functioneren. Vanuit de wetenschap leefde een tijdje het idee om alle kinderen bij binnenkomst a priori een test af te nemen, voor hun geestelijke gesteldheid vanwege trauma’s. Dat hebben we geblokkeerd omdat we het een onzinnige gedachte vinden. Onze visie is dat er niets mis is met onze jongeren, maar ze missen wel wat.”

Maar wat ze missen is veel.

“We hebben veel ervaring en deskundigheid. Er zijn heel wat jongeren die in de loop der tijd inderdaad problemen ontwikkelen. Die kunnen gerelateerd zijn aan de asielprocedure

‘Er is niets mis met onze jongeren, maar ze missen wel wat.’

‘Als ik van mezelf verwacht dat ik iets los moet laten, dan doe ik geen recht aan de reden waarom ik mij ergens zorgen om maak.’

‘Loslaten doe ik niet, de volgende dag pak ik het weer anders vast.’

of aan leven in onzekerheid, of aan trauma’s. Dat houden we scherp in de gaten. Als we merken dat een jongere bepaalde steun en hulp nodig heeft, dan doen we er alles aan. Maar dát is het juiste moment om hulp in te zetten, niet bij voorbaat al.”

Hoe ga je om met de strenge regels voor asielzoekers en de zorg die je hebt voor jongeren?

“Niet alleen als jood, maar ook in het algemeen vind ik de mogelijkheid om te vluchten een basisrecht van mensen. Vluchten betekent nog niet dat iemand hier mag blijven. Ik vind het ook 100% oké dat iemand moet vertrekken als iemand het proces doorlopen heeft en de IND tot het inzicht komt dat hij hier niet mag blijven. So be it. Dat hoort er ook bij en dan begeleiden we hen bij de terugkeer. Maar we grijpen in wanneer de belangen van een kind in het geding komen, bijvoorbeeld door een politiek besluit dat slecht is voor kinderen. Dat is onze opdracht.”

Hoe grijp je in?

“Als asielzoekers boven de 15 jaar hier arriveren, worden ze in grootschalige opvanglocaties geplaatst. Wij vinden zo’n grootschalige opvang minder geschikt voor minderjarigen. Een kind is gebaat bij kleinschalige opvang, zoals een gezin. Daar zetten we ons voor in. Maar ook voor het bieden van perspectief voor kinderen die wél het land moeten verlaten. Veel jongeren zeggen dat ze liever illegaal in Amsterdam leven dan legaal in Jemen of Somalië. Als je hun verhalen hoort kun je je afvragen of je inderdaad gelukkig wordt als illegaal in Nederland. Altijd ligt misbruik, mishandeling op de loer en angst voor de politie. We zetten ons dan in voor een duurzame terugkeer.”

Wat maakt een terugkeer duurzaam?

“Een dak boven je hoofd, een volwassene die zich om je bekommert. Dat je onderwijs kunt volgen, dat je veilig bent. Wij stellen ook de eis dat terugkeer van jongeren wordt gemonitord. We willen zeker weten dat na een half jaar die jongen of dat meisje nog leeft. Om te weten of we een goed besluit hebben genomen. In Nederland starten we al met een praktische opleiding, zodat ze straks bijvoorbeeld als fietmaker of monteur aan de slag kunnen of als installateur van zonnepanelen, zodat zo’n jongere een betere toekomst heeft.”

Lig je wel eens ergens wakker van?

“Ik zou liegen als ik zou zeggen dat ik altijd afstand kan nemen. Bij tijd en wijle neem ik wel iets mee naar huis. Een ingewikkeld gesprek bij het departement bijvoorbeeld, dat veel consequenties heeft voor de organisatie of voor de kinderen. Zo iets kan ik niet gemakkelijk loslaten. Dat zit niet in mijn aard, niet in mijn karakter. Maar eigenlijk vind ik de gedachte dat je ‘los moet laten’ volstrekte

onzin. Als ik van mezelf verwacht dat ik iets los moet laten, dan doe ik geen recht aan de reden waarom ik mij ergens zorgen om maak. Kennelijk raakt het mij, is het gewoon te belangrijk. Wat ik wel goed kan is een berg zorgen parkeren tot de volgende dag. Loslaten doe ik niet, de volgende dag pak ik het weer anders vast.”

In je werk draait het om 'devreemdeling'. Hoe open vind je de joodse gemeenschap voor de 'onbekende ander'?

“Ik heb het niet specifiek over een kille, maar in het algemeen vind ik de joodse gemeenschap te passief. De joodse stem hoor ik onvoldoende bij maatschappelijke discussies. Daar hebben we nog iets te doen. Gelukkig hebben we wel verschillende dialoogprojecten, zoals het bekende 'Leer je burens kennen.'”

Ben je zelf in een joodse gemeenschap opgegroeid?

“De familie van mijn vaders kant is orthodox. Hij werd geboren in Mea Sheharim. Zijn familie woont al generaties in Jeruzalem. Als jongere leefde hij ook orthodox, maar toen hij achttien was besloot hij afstand te nemen van zijn leven daar. Mijn vader ging het leger in en werd seculier. Ik ben opgegroeid in Ramat Gan. Ik heb dus van mijn vader weinig religieus joods leven meegekregen. We vierden wel de feestdagen zoals de meesten in Israël. Maar we hielden geen sjabbat bijvoorbeeld. Zelf vind ik tradities belangrijk. Die heb ik aan mijn drie kinderen doorgegeven.”

Hoe ben je in Nederland terechtgekomen?

“Na mijn militaire dienst wilde ik een wereldreis maken. Geld spaarde ik met verschillende baantjes in Tel Aviv. Daar ontmoette ik mijn Nederlandse vrouw. Samen zijn we die reis gaan maken. Toen kwam de vraag: wat nu? Gaan we terug naar Israël? Gaan we terug naar Nederland? Ik wilde graag haar familie en vrienden leren kennen, dus kwamen we hier. Maar we hebben altijd gezegd: om de twee jaar gaan we ons verblijf in Nederland evalueren. Het is voor mij van belang dat voor mijn partner terugkeer naar Israël altijd een optie is. Gelukkig ben ik getrouwd met een vrouw die de optie om in Israël te wonen altijd als een mogelijkheid heeft gezien.”

Je bent uiteindelijk lang in Nederland gebleven, met 12 jaar als bestuurslid van LJG Den Haag en 5 jaar als voorzitter. Hoe gastvrij zijn we in sjoel?

“Ik kwam eens in een sjoel in Australië. Binnen drie minuten werd ik omringd door mensen die allemaal aanboden dat ik bij hen sjabbat mocht vieren. Dat zie ik hier in de LJG's niet zo snel gebeuren. Toen ik voorzitter was van de LJG Den Haag hebben we ingevoerd dat er tijdens iedere sjoeldienst een bestuurslid aanwezig is. En dat diegene op iemand afstapt die nieuw is, een hand geeft, welkom heet, een kleine rond-

'Iedereen moet de gemeente als een warme deken ervaren, ongeacht waar je vandaan komt.'

leiding geeft. Dat doen we nu redelijk goed, maar iemand wordt niet zo gauw uitgenodigd voor een sjabbatmaaltijd. Waarom niet?”

Wat is jouw verklaring?

“Onbekend maakt onbemind, dat speelt zeker een rol. Onze rabbijn Marianne van Praag heeft in onze gemeente enorm bijgedragen aan het accepteren van 'de ander'. Die taak vond ik ook belangrijk. Iedereen moet de gemeente als een warme deken ervaren, ongeacht waar je vandaan komt. Om die reden heb ik de samenstelling van het bestuur enigszins veranderd. Ik vind het belangrijk dat het bestuur bestaat uit alle soorten mensen die we in de kille hebben. Dat is goed voor de herkenbaarheid en zo krijg je een bestuur dat niet in een ivoren toren zit.”

Lukt het jou om mensen uit te nodigen voor sjabbat?

“Door mijn drukke baan ben ik op vrijdag vaak laat thuis. Ik ga bijna nooit op erev sjabbat naar sjoel. Dus het ligt niet echt voor de hand om anderen uit te nodigen voor een sjabbatmaaltijd. Ik denk dat hier in de toekomst voor ons een uitdaging ligt...”

Een gemengd bestuur: maakt dat de kille meer gastvrij?

“Ieder lid verdient een plek binnen de kille, ongeacht zijn leeftijd, geaardheid, zijn of haar geschiedenis en of iemand een geer is, of een expat die maar tijdelijk hier is. Zodat je niet kunt zeggen: 'die zijn wel of niet echte leden, echte joden'. Vanaf het moment dat je lid bent, ben je onderdeel van de kille. Door de keuze voor de bestuurssamenstelling geef je signalen af, net als met een rabbijn die de nadruk legt op gastvrijheid.”

Alejandro Bank heeft je stokje als voorzitter overgenomen. Is jouw beleving in sjoel nu anders?

“Als je als rabbijn in de supermarkt een lid tegenkomt, ben je ineens de rabbijn. Met een voorzitter is het precies hetzelfde. Je bent voorzitter zolang je in functie bent. Dat heb ik ook van mijn zeer gewaardeerde voormalige voorzitter Frank Cohn geleerd. Als we in sjoel kiddoesj maakten, zag ik als voorzitter uit mijn ooghoeken mensen die mij wilden spreken. Vaak waren het klachten dat het eten niet goed was, de koffie niet lekker of dat de rabbijn te lang had gesproken. Daar heb ik in het begin aan moeten wennen, want ik wilde ook iedereen serieus nemen. Maar je hoort nauwelijks complimenten. Totdat ik bedacht dat ze eigenlijk op deze manier hun betrokkenheid wilden tonen. Daardoor kon ik in sjoel meer ontspannen op de stoel van voorzitter zitten. Nu kijk ik wel naar het moment uit om zonder functie naar de dienst te gaan. Gewoon als lid, maar wel als iemand die de ander welkom wil heten. Die opdracht blijft.”

Ohad Topper groeide op in Israël, in Ramat Gan. In Nederland studeerde hij gedragswetenschappen aan de Universiteit Leiden. Daarna ging hij voor de jeugdbeschermingsorganisatie Nidos aan de slag. Daar werkte hij meer dan 20 jaar als regiomanager. Drie jaar geleden werd hij directeur Uitvoering en sinds dit jaar is hij directeur Jeugdbescherming. Naast zijn werk was hij 12 jaar bestuurslid en 5 jaar voorzitter van LJG Den Haag. Ohad is getrouwd en heeft drie kinderen.